

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

10/7 (Hobro Venstrebl.): I Gaar indviedes Udvidelsen af Vejlbj Kgd. pr. Riis Skov.

12/7 (Berl. Tid.): Kontorchef S. A. Jung, Frederiksberg Begravelsesvæsen, død.

14/7 (Herning Folkebl.): Ejstrup Kgd. skal udvides.

19/7 (Aalborg Amtstid.): Astrup Kgd. er reguleret.

20/7 (Vejle Amts Folkebl.): Brande Kgd. skal udvides.

23/7 (Aalborg Amtstid.): Atstrup Kgd. skal udvides.

27/7 (Politiken): Sløjfede Grave, af Karen Michaëlis (i Uddrag):

For snart en Menneskealder siden havde jeg en Kontrovers med min jydsk Fødeby, fordi jeg offentligt ankede over den skændige Tilstand, hvori Kirkegaardens Fattiggrave befandt sig. Fattiggrave, ja. Smaa Grustoppe med en Numereller Navnepind, det var alt, hvad der tilkom den, der ikke i Tide havde lagt hen til sin Begravelse. Det var alt, hvad Byen mente at kunne ofre for en afdød ubemidlet Medborger.

Tingene blev ændret. Grustoppene forsvandt, forsvandt for bestandig.

Nu beder jeg Læseren benytte sin Sommerferie til et Besøg paa »min lille grønne Ø«. Her er en Kirkegaard, som Verden ikke har Mage til. Hvad er Genuas Campo Santo med sit pralende nøgne Marmor mod denne tropisk blomstrende Kirkegaard, som Solnedgangen svøber i gyldne Taager! En Kirkegaard saa fuld af Ynde og blid Skønhed, at selv den, der ikke har nogen under Mulde, ofte griber sig i at maatte tørre fugtige Øjne. Man kunde saamænd dristigt tage Entré af den Thurø Kirkegaard, uden Risiko for, at Folk siden hen forlangte Pengene tilbage. Ganske vist, Udsigten strækker sig ikke over halvhundrede Kirketaarne eller Østersøens hele Øflok, stor er den Kirkegaard ikke heller. Man naar den ad knottede Sten, og smaa er de enkelte Grave, beskedne Mindesmærkerne, men hver Grav er en lille kærlig Verden for sig, hver af de Døde ligger husket og hæget. Lørdag Eftermiddag, naar Hovedrengøringen i de pilne Hjem er ovre, vandles der af samtlige Øens Kvinder op paa Kirkegaarden. Saa fattig er ingen her, at hun møder tomhændet. Blomster, Blomster i Hylde og Fylde. Gravene pusles, rives og vandes, smaa nye Stiklinger sættes, Roser bindes op, tiltuskede Stenplanter presses ned i de smaa Stenhaver — Øens sidste Mode. Thurøs naadige Forsyn, altsaa selve Asathor, har jo formet Øen, om ikke i sit Billede saa efter sin Vilje. Sikkert

ligger han selv begravet netop under den store Ask med Bænken omkring, hvorfra man ser ud over det Fyns Land, de rige Skove, de glidende Baade, de skyggedrivende Enge, Kvinderne gaar stille omkring, for ikke at forstyrre de Dødes Fred. De smiler indbyrdes, de hvisker lidt og bøjer sig saa igen hver over sin Grav. Alle har jo Grave her. Slægters Grave. Her hviler Søn og Fader, Fars Far og hans Far igen, og Kvinderne ved Graven véd om dem alle, taler om dem. Nej, her glemmes de Døde ikke. Og her er i Døden ikke Forskel paa Fattig og Rig.

Jeg har vist før fortalt om den lille halvt pudsige, halvt rørende Skik, at Følget efter Begravelsen af Slægten indbydes til Kaffebord paa Turisthjemmet eller paa Kroen — mest paa Turisthjemmet, der er kendt og elsket gennem snart halvhundrede Aar. Der drikkes ved en saadan Lejlighed adskillige Hundrede Kopper Kaffe, Kagernes Antal er sagtens endnu større, enhver faar saa meget at drikke og spise, som han bare kan. Betalingen erlægges ikke efter Koppernes Antal, men efter Gæsternes Mængde. Nu hænder det jo, om end sjælden, at en fattig Mand dør, enten uden Slægt eller med fjerne Slætninge, der lever i andre Verdensdele. Han kommer i sin høje Alder — ikke paa Sognet, men paa Alderdomshjemmet, her er intet Fattighus, heldigvis — og efter Begravelsen er alle venlige Mennesker, der fylkes om Kisten, af Kommunen indbudt til det obligate Kaffegilde. Saa selv den Fattigste og Ensomste faar samme Begravelse som han, der efterlader sig mest Gods og Guld. Og hans Grav, nu ja, tro ikke den glemmes! Naar Kvinderne Lørdag Eftermiddag vandrer op til de Døde, huskes han af dem, hvis Grave ligger nærmest, eller dem, i hvis Nærhed hans Hytte stod. Naturligvis raaer ogsaa paa denne Kirkegaard en stille udtalt Ærgerrighed. Enhver ønsker, at hans Grav skal synes skønnere end alle de andre, men da alle er overdækkede med Aarstidens rige Flor og alle hæget med samme vidunderlige Ømhed og Sans for Farve og Duft, vil ethvert Valg blive saare vanskeligt.

Lille, ganske lille er Kirkegaarden. Indtil for kort siden saa det ud, som maatte man finde Plads til en helt ny, Gravene laa saa yderligt som Kirken paa Klinten. Men Øboerne er snilde, nu laves der lange smalle Terrasser ned mod Vandet, der skiller Thurø fra Fyns mægtige Land.

Det er kun rimeligt, at Kirkegaarden her bliver Midtpunktet. Befolkningen maa være fortrolig med Døden her, hvor alle unge Sønner drager ud paa Havet, hvor Kvinderne i stormfulde Nætter vri-

der Hænderne og haaber og ængstes og haaber igen. Her hvor de store Storme kræver Liv, hvor saa mangen sortklædt Kvinde maa spejde ud i det ukendte fjerne uden Anelse om, i hvilket Vand hendes Husbonds Legeme vugges af Bølgerne, til Havet trækker ham ned og graver hans Grav mellem Tang og Konkylier.

I lange Tider var Kirkegaarden i Randers kun et uhyggeligt, sørgeligt Sted, hvor Skellet mellem Fattig og Rig var uhyrligt.

Men saa vendtes Bøtten igen.

Kun Kirkegaarden fulgte ikke rigtig Trop med Tiden. Den var ikke just daarligt holdt, kun saadan gammeldags og ked-sommelig. Havde de Døde ikke haft Regimentsmusikken fra Skovbakken lige ovenover, de var gaaet til af Kedsommelighed. Hvad nyttede de dyre Gravsteder med Titler og Lovord om ædle Døde, hvad hjalp bredkronede, kræftsaarede Træer i sur Jord, som kvalte Gravenes mossede Roser? Gamle Folk sjøkkede rundt med Rive og Vandkande, saadanne gamle Nusser, der har hele Venneflokken under Mulde. De føler sig mest hjemme inden for de Mure, hvor de skal bo til sidst i et eneste Rum uden Dør eller Vindue.

Kirkegaarden hørte ikke til Byens Seværdigheder som det flotte Hotel, der stod Gny af i Aviserne. Hyggeligt nok laa den, men Tiden var vandret den forbi. Den nye Kirkegaard laa smukt med Udsigt mod Fjorden, hvor Skibe kom, og Skibe gik, og mod det opfyldte Terræn, til hvis Fabriker Arbejdernes Cykletog skinnende trillede til og fra paa visse bestemte Tider. Dog, Kirkegaarden var ikke søgt som Udflygtssted eller for at imponere fremmede Gæster.

Men nu, lige med ét, skal den Randers Kirkegaard gøres fin og seværdig. Man har faaet en Gartner, der siger Sparto til alle andre Gartnere. Der er kommet Skub i det hele, væk med Ukrudtet — væk med de ukrudtbevoksede Grave.

Byens vise Fædre har givet deres Samtykke, og det, der skal ske, skal ske straks. Nu. Uden Tøven.

Jeg læser en Annonce i »Randers Amtsavis«. I Annoncen staar, at hver den Grav, der er tilgroet af Ukrudt, vil blive sløffet fra den og den Dato.

Jeg læser og tror ikke mine egne Øjne. Er det virkelig sandt? Kan det være sandt? Det er jo fuldkommen amerikansk. (Mig personligt er det ligegyldigt, om jeg kommer til at nyde min sidste Søvn mellem Landevejens Tidsler og Brændenælder, om jeg skal bæres af evigt hvileløse Vande, eller om min Aske spredes for Vind og Vejr, eller endelig om jeg skal ligge under en tyngende Sten).

Men de fleste Døde tænker ikke saadan. Selv den Fattigste sparer jo sammen for

at komme pænt i Jorden. Sparer fra sin egen Mund, fryser hellere lidt, blot han kan faa en ansændig Begravelse. At komme pænt i Jorden er første Halvdel af hans Ønske, anden bestaar i at kunne holde Pladsen saa længe som muligt. At have Kisten i Fred, selv om den er faldet i Støv. Derfor køber de fleste deres Gravsted paa langt Sigt. Somme orker kun de tyve Aar, andre hele hundrede. Og ingen har Ret til at sløjfe deres Grave. Selv om Kirkegaarden skal nedlægges, de købte Grave maa man respektere til Da- og Time. Hvorfor spørger jeg saa nu, har man da med ét Lov at sløjfe Grave, fordi Ukrudtet ikke luges bort?

Ukrudt... Er ikke ofte saadan en Ukrudtsplante i Grunden helt køn at skue? Fler maa jo da saa være det i endnu højere Grad. Findes der her i Danmark noget saa prægtigt som en med Ukrudt velbevokset Grøftkant? Altsaa!

Nu, medens jeg skriver dette, kommer »Politiken«, jeg standser og læser Nyhederne. Læser ogsaa dér en Annonce fra en Odense Kirkegaard, der ligeledes truer med at sløjfe forsømte Grave, men rigtig nok tilføjer »og beplante dem med Græs«. Det lader sig bedre høre. Græs er godt. Græs er udmærket. Men, sig mig, skal Græs ikke ogsaa holdes? Som Ejer af en temmelig udstrakt Have maa jeg have Lov at hævde, at hvis Græs ikke passes, ser Haven snart — forfærdelig ud.

Er det nu Meningen, saavel i Randers som i Odense, at de altsaa først sløjfede og saa med Græs besaaede Grave atter om en Tid, saafremt Græsset ikke slaaes, skal sløjfes anden Gang og til Eksempel belægges med Brosten? Eller hvordan?

Skulde ikke Byen, Byerne, alle Byer, kunne tillade sig den Kirkegaardsudgift at lade henholdsvis en eller flere arbejdløse Mænd passe de »forsømte« Grave?

Ikke for at lette de Efterlevende, men for ikke at krænke de Døde.

Rimeligst var jo, at samtlige Borgere kom ens i Jorden, og at deres Gravret havde samme Længde eller Korthed. Men saa længe Verden ikke er moden nok for denne lille Forbedring, maa der henstilles til dem, der har Magt og Myndighed over de Dødes Haver, at respektere hvert Gravsted i hvert Fald saa længe, der er betalt for det. Dette er det mindste, det allermindste, Byens Borgere kan kræve af Byens Raad.

Man forestiller sig blot, at en Søn efter lange Udlændighedsaar gæster sin Fædreneby, og som første Gang søger ud paa Kirkegaarden for at dvæle ved sin Mors Grav. Finder den ikke. Den er »sløffet«, fordi den var tilgroet med Ukrudt. Man sætter sig ind i Sønnens Følelser. Han har vidst, at hans gamle Mor af sine smaa Penge har købt Graven for hundre-

de Aar, netop i den Hensigt, at den altid skulde byde Sønnen velkommen, selv om han først vendte hjem som gammel Mand. Graven er sløjft...

Hvis det ikke er at krænke Gravfreden, saa véd jeg ikke, hvormed sligt skal betegnes. Hver den, som paa en Kirkegaard bryder Roser paa en fremmed Grav, kan drages for Domstolene og idømmes Bøde eller anden Straf. Men den, der »sløjfer« Grave, fordi Brændenælder og Gaaseurter befinder sig vel og gør deres til at pryde de Afdødes Hvilested, han skulde have Retten og Loven paa sin Sade. Er dette muligt? Nej, nej og atter nej.

27/7 (Vejle Amts Folkebl.): Der er foretaget Prøvegravning ved Brande Kgd.

27/7 (Aalborg Stiftstid.): Mosaisk Kgd. i Aalborg er bleven pyntet op.

28/7 (Brønshøj Avis): Brønshøj Kgd. faar Asfalt paa Gangene.

29/7 (Præstø Avis): Under Begravelser paa Næstved Kirkegaard i den senere Tid er det hændet, at det har været vanskeligt at faa sænket Kisten i Graven paa den Maade, Tilfældet skulde være, fordi de, der har baaret Kisten, har haft Følelsen af, at Bjælkelaget ved Kisten var ved at skride. Under en Begravelse forleden indtraf det Uheld, at en af Bjælkerne i Stilladset knækkede og styrtede ned i Graven, saa man først maatte have Bjælken op og en ny Bjælke skaffet til Veje, før Sænkningen kunde finde Sted. Hændelsen gjorde et pinligt Indtryk, som kun delvis udvaskedes ved, at Pastor Kalkar og Kordegn Nielsen istemte en Salme.

— Tildragelsen har givet Anledning til, at Forholdene ved Jordfæstelserne er bragt paa Tale, og der er fremsat Kritik, ikke mindst mod Kirkegaardsbetjeningen.

Vi har i den Anledning bedt Kirkegaardsværgen, Bestyrer Oluf Petersen, Forsørgelsesanstalten, om en Udtalelse, og Hr. Petersen svarer:

— Jeg er blevet underrettet om den pinlige Tildragelse forleden og har undersøgt Forholdene, og efter de Oplysninger, jeg har faaet, tør jeg sige, at denne beklagelige Hændelse maa henføres til de »hændelige Uheld«. For at forhindre slige Uheld er det paalagt Graveren kun at benytte friske og gode Planker ved Begravelser, men i dette Tilfælde har Planken altsaa ikke været saa god, som den skulde være, muligvis har der været en Knast i Træet, og Planken er brudt sammen, da den tunge Vægt er anbragt paa den. Der er straks truffet Foranstaltninger til, at noget lignende ikke kan ske i Fremtiden, idet der fremtidig vil blive lagt dobbelt Plankelag. Man maa jo heller ikke glemme, at Pladsforholdene paa den gamle Kirkegaard er trange, og naar saa mange Mennesker samles paa et enkelt Sted omkring en aaben Grav, opstaar der et meget stærkt Tryk paa Jord og Stillads.

— Der er i Forbindelse med Omtalen af denne Sag rejst Kritik mod Graveren?

— Ja, jeg véd det, og derfor vil jeg gerne have Lov til at sige, at han er frygtelig ked af det skete. Graver O. Larsen er en samvittighedsfuld og pligtopfyldende Mand, men jeg skal indrømme, at hans Væsen kan frastøde, men det er der ikke noget at gøre ved. Han passer sine Ting paa Kirkegaarden paa en Maade, som ikke giver Anledning til Klage.

Og i Fremtiden vil vi forhaabentlig kunne undgaa slige pinlige Hændelser som den forleden, slutter Hr. Petersen.

29/7 (Silkeborg Venstrebl.): Et Udvalg af Brande Menighedsraad holdt i Gaar Møde paa Aastedet for at drøfte Planeringen af den nye Kirkegaard, eller om man skulde holde sig til Drøningen alene. En Planering vil skønsmæssig andrage ca. 1000 Kubikmeter og saaledes koste en Del Penge. Der foretages nu nogle Prøvegravninger i Haab om, at et Par Stikledninger til den nylig anlagte Hovedledning mod Vest vil kunne gøre nogenlunde den samme Virkning, saaledes at Ministeriets Krav paa dette Punkt bliver imødekommet fuldtud.

29/7 (Silkeborg Avis): Aidt Menighedsraad afholdt i Aftes et Møde, hvor man aabnede de indkomne Tilbud paa Jordarbejde og Opsætning af et nyt Dige omkring den Jord, hvormed Kirkegaarden er udvidet.

Der var ialt indkommet 6 Tilbud. Det højeste paa Kr. 1250,00, det laveste paa Kr. 547,00. Sidstnævnte Tilbud, der var fra Brolægger Emanuel Markvardt og Arbejdsmand Robert Madsen, Aidt, blev antaget.

Der skal ialt sættes 140 m Dige, og Arbejdet er allerede paabegyndt i Dag.

30/7 (Fr.borg Amts Avis): Frederikssund Kgd. skal udvides.

11/8 (Djursland): Et Besøg paa Kgd. i Randers.

14/8 (Loll. F. Stifts-Tid.): Forandringer paa Kgd. i Maribo (Rydninger).

16/8 (Aalborg Amtstid.): Der skal indrettes Urnehave i Vejgaard.

16/8 (Djursland): Kriegergravene paa Æbeltoft Kgd. restaureres.

21/8 (Hobro Venstrebl.): Spærring Kgd. skal udvides.

25/8 (Kalborg Dagbl.): Arbejdet med Anlæg af den nye Kirkegaard i Kalundborg, der en Tid var gaaet i Staa, er nu saa langt fremme, at man kan danne sig et Skøn over baade Enkeltheder og Helhed.

Havearkitekt Böttiger har udarbejdet Tegninger, og Kantor Arland fører nu Tilsyn med det afsluttende Arbejde. Stenhugger Chr. Jensen, Stenhugger Oscar Carlsen og Entreprenør Amandus Carlsen har haft Del i Arbejdet.

26/8 (Næstved Avis): Toksværd Kgd. skal udvides.

26/8 (Silkeborg Venstrebl.): Assistens Kgd. i Silkeborg skal udvides.

31/8 (Randers Dagbl.): Randers Kirkegaardsregnskab balancerer med 127.709,79 Kr.

1/9 (Næstved Avis): Der har været afholdt Afstemning om Udsættelse af Udvidelsen af Toksværd Kgd. til 1940, hvilket vedtoges.

3/9 (Kolding Avis): Krematoriet i Kolding blev i Gaar indviet (Arkitekt Svane).

4/9 (Kalborg Folkebl.): Der er udarbejdet Planer til en Urnehave i Kalborg.

12/9 (Fyns Tid.): Fredens Kgd. i Odense skal udvides.

12/9 (Kalborg Folkebl.): Urnehaven i Kalborg er godk. af Ligbrændingsforeningen og realiseres nu.

12/9 (Viborg Stiftstid.): Asmild Kgd. skal udvides.

13/9 (Dag. Nyh.): Ekspeditionssekretær Marc. Kalckar er udn. til Chef for Frederiksberg Begravelsesvæsen.

13/9 (Samme): Det ombyggede Krematorium paa Bispebjerg tages i Dag i Brug.

Foreningen af Kirkegaardsinspektører, Gravere og Kirkegaardsgartnere i Danmark

har holdt Aarsmøde og Generalforsamling, i Aar i Odense, med Udflugter til det sydlige Fyn Mandag den 14. og Tirsdag den 15. August.

Man samledes paa Fyns Forsamlingshus Kl. 9 Formiddag, hvorefter Generalforsamlingen tog sin Begyndelse. Formanden, Kirkegaardsgartner Gravesen, Svendborg, bød Velkommen, hvorefter han mindede om, at i det forløbne Aar havde 2 Medlemmer mistet deres Hustruer. Formanden aflagde derefter Beretning om Foreningens Arbejde, og der behandlede et Par Lovændringer, der gik ud paa, at Formanden skal vælges for 3 Aar. Formanden genvalgtes med Akklamation. Som Suppleant for Bestyrelsen valgtes Graver Andersen, Struer.

Efter Generalforsamlingen var der Frokost, i hvilken Damerne deltog. Kirkegaardsinspektør O. Raahauge-Askegaard, Odense, bød Kolleger med Damer velkommen til Byen.

Efter Frokostpausen var der Foredragsmøde, hvor Askegaard, Odense, holdt et ypperligt tilrettelagt, og meget belærende Foredrag om Træbestandens Gødskning og Bekæmpelse af Sygdomsangreb. Foredraget suppleredes af en Række Tabeller efter Forsøg paa Lyngby Forsøgsstation. Man fik et godt Indblik i Spørgsmaalet om, hvilke Træsorter, der særlig er at foretrække til Plantning paa Kirkegaarde. Taleren belyste

videnskabeligt Træer og deres Skyggeprocent og Skyggens skadelige Indflydelse paa Gravstedernes Beplantninger. Efter Foredraget foretoges Udflugt til Nyborg og Kerteminde. I Nyborg overtog Kirkegaardsgartner Jensen Ledelsen, og man besaa baade den gamle og den nye Nyborg Kirkegaard, der er særdeles smukke og velholdte. Med særlig Interesse studerede man den nye Kirkegaards Anlæg, der er af stor faglig Interesse. Efter dette belærende Kursus i Kirkegaardsanlæg nød man den velfortjente Eftermiddagskaffe paa Restaurant »Skærven« ved Storebælt med skøn Udsigt over Vandet til Sprogø. Derpaa startede Bilerne til en Rundtur i den gamle By, der er en Blanding af gammelt og nyt i en smuk Ramme af de gamle Befæstninger med skønne Voldpartier. Derefter vendte man Næsen mod den gode gamle Stad Kerteminde. Det blev en smuk og værdifuld Oplevelse. Foruden den herlige Natur med Skov og Strand nød man Synet af den smukke Kirkegaard og besaa den gamle, interessante Kirke. Man kan dog ikke se sig mæt selv paa Kertemindes Idyller, hvorfor der ogsaa var sørget for et godt Aftensmaaltid i Pavillonen. I den smukke Augustaften kørtes tilbage til Odense, mange gode og værdifulde Indtryk rigere.

Tirsdag den 15. August Kl. 10 Formiddag samlede man paany, denne Gang ved Inspektørboligen paa Odense Assistens Kirkegaard, hvor O. Raahauge-Askegaard residerer. Man besaa under Kirkegaardsinspektørens Ledelse den smukke og interessante Kirkegaards storslaaede Anlæg, og der var Lejlighed til at beundre et af Askegaard konstrueret transportabelt Stillads til Anvendelse ved Klipping af de bekendte Linde-Alléer.

Efter at man havde beundret Assistens Kirkegaardens Orden og Skønhed, gik Turen til Fredens Kirkegaard, som ledes af Kirkegaardsgartner Pedersen. Enhver, der har Interesse for Kirkegaardskultur, burde se denne Kirkegaard, der er et arkitektonisk Pragtværk, hvorfra Deltagerne hentede mange Impulser af Værdi for Arbejdet derhjemme paa de respektive Kirkegaarde. Efter Besøget var der en kort Frokostpause. Kl. 12½ skulde Havearkitekt og Kirkegaardsinspektør Nielsen, Horsens, holde Foredrag om Omregulering og Forskønnelse af gamle Kirkegaarde i Henhold til Nutidens Krav, et Spørgsmaal af stor Betydning mange Steder. Nielsen havde gjort et stort Forarbejde til Foredraget, baade med Planer og Skitser, og slog med agitatorisk Kraft til Lyd for Forbedringer og paaviste de Fejl, der er gjort rundt om paa Kirkegaardene. (Fortsættes).